

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Інститут історії та політології
кафедра всесвітньої історії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗІ СПЕЦКУРСУ ЗА ВИБОРОМ
«РУСЬКО-УГОРСЬКІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ
ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (IX – XIV ст.)»

Для студентів історичних факультетів

Івано-Франківськ
2007

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Інститут історії та політології
кафедра всесвітньої історії

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗІ СПЕЦКУРСУ ЗА ВИБОРОМ
«РУСЬКО-УГОРСЬКІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ
ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (ІХ – ХІV ст.)»

Для студентів історичних факультетів

Івано-Франківськ
2007

УДК
ББК

Укладач:

М.М. Волощук, кандидат історичних наук

Навчально-методичний посібник складений на основі написання і захисту кандидатської дисертації автора (“Військово-політичні стосунки Угорського королівства Галицьким та Галицько-Волинським князівством (кінець XII – XIII ст.)”), а також детального вивчення угро-руських історичних контактів (IX – XIV ст.) впродовж 1998 – 2006 рр. Посібник розрахований на значно глибше дослідження аспірантами та докторантами середньовічної історії при Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, створення відповідного науково-дослідницького підрозділу тощо.

Методичні рекомендації спецкурсу містять найважливішу, на погляд автора, інформацію у сфері джерелознавства, історіографії та головних проблем історії угро-руських відносин IX – XIV ст., теми лекційних занять, науково-практичних семінарів та питання, що виносяться на екзамен.

Однією з ключових позицій посібника є низка тем, рекомендованих до написання молодими аспірантами, що цікавляться середньовічною історією.

Рецензенти:

Л.В. Войтович, доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу історії середніх віків Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича (Львів)

Б.П. Томенчук, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Інституту історії та політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Науковий редактор:

М.Фонт, професор, доктор історичних наук, член-кореспондент Університету м. Майнц, віце-ректор Печського університету (Угорщина)

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
протокол №*

© М.М. Волощук
© Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

**Програмові вимоги до спецкурсу
«РУСЬКО-УГОРСЬКІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (IX – XIV ст.)»**

1. Проблеми джерелознавства русько-угорських відносин IX – XIV ст.
2. Актуальні питання історіографії взаємовідносин королівства Угорщина зі східнослов'янськими князівствами IX – XIV ст.
3. Проблеми та перспективи дослідження русько-угорських відносин на початку XXI ст.
4. Контакти угорського племені зі східними слов'янами у кінці VIII – IX ст.: військовий і соціально-економічний аспекти
5. Проблема локалізації Леведії і Ателькузи та взаємин угрів із сусідніми слов'янськими етно-племінними групами
6. Місце східнослов'янських міст-фортець у військових планах угорського племені (IX – перша половина X ст.)
7. Стосунки Угорського королівства та Русі в період творення християнської державності (кінець X – середина XI ст.)
8. Вплив християнства на розбудову династичних та дипломатичних відносин Іштвана I з Володимиром Великим і Ярославом Мудрим (кінець X – перша третина XI ст.)
9. Місце і роль князівства Карпатських хорватів та закарпатських земель в системі військових взаємозв'язків Угорської Корони з Руссю на рубежі X – XI ст.
10. Династичні та військово-дипломатичні відносини Арпадів з Рюриковичами доби кризи угорської державності (30 – 40-і рр. XI ст.)
11. Взаємини Ярославичів з династією Арпадів на початковому етапі феодальної роздробленості на Русі (друга половина XI – початок XII ст.)
12. Роль Угорського королівства у процесі боротьби за столичний престол на Русі (середина XII ст.)
13. Причини, передумови і характер утворення в Угорському королівстві руських населених пунктів
14. Військова організація угрів та Русі (IX – XI ст.): порівняльний аспект
15. Галицька і Волинська земля в системі зовнішньополітичних зв'язків Арпадів з київськими князями (кінець XI – перша половина XII ст.)
16. Причини, передумови, хід і міжнародне значення військових кампаній Ласло I Святого (1092 р.) та Кальмана I Книжника (1099 р.) проти Ростиславичів галицьких
17. Участь Угорського королівства у феодальних війнах на Русі: похід Іштвана II на Волинь (1123 р.)
18. Еволюція династичних відносин Угорської Корони з Київським та Галицьким князівством (середина XII ст.). Міжнародне значення та перспективи розвитку шлюбної політики.
19. Військово-політичні, дипломатичні та династичні стосунки Арпадів зі східнослов'янськими князями на другому етапі децентралізації Русі (30 – 50-і рр. XII ст.)
20. Особливості впливу Угорської Корони на військово-політичне феодальне протистояння руських князів у 30 – 40-х рр. XII ст.
21. Проблема походження князя Бориса Кальмановича та його участі в боротьбі за угорський престол (30 – 50-і рр. XII ст.)
22. Військово-політичні кампанії, дипломатичні і династичні стосунки короля Гейзи II на Русі. Причини протистояння з Володимирком галицьким. Розвиток взаємовідносин із київським князем Ізяславом Мстиславичем та його союзниками
23. Місце русько-угорських стосунків в системі європейських коаліційних війн 30 – 50-х рр. XII ст.
24. Взаємини королів Арпадів з правителями Київського, Володимиро-Волинського і Чернігівського князівств (50 – середина 80-х рр. XII ст.)

25. Розвиток військово-політичних стосунків Угорського королівства з Ростиславичами галицькими: від нормалізації контактів у другій половині 50 – початку 60-х рр. до прихованої конфронтації в кінці 60 – середині 80-х рр. XII ст.
26. Галич в системі відносин Угорської Корони з князівствами Південно-Західної Русі наприкінці XII ст.: військово-політичний, династичний і релігійно-ідеологічний аспекти
27. Соціально-економічні стосунки Арпадів зі східнослов'янськими князями (XII ст.)
28. Військова організація Угорського королівства та князівств Південно-Західної Русі (XII – початок XIII ст.): порівняльний аспект
29. Стосунки Арпадів з Романом Мстиславичем доби приєднання Галицької землі до Володимиро-Волинського князівства (1199 – 1205 рр.)
30. Взаємовідносини Угорського королівства зі східнослов'янськими династіями в першій половині XIII ст.
31. Стосунки Ендре II з князями Чернігова і Києва в контексті боротьби за Галицьку землю (1205 – 1235 рр.).
32. Контакти волинських Романовичів та династії Арпадів на тлі протистояння за “спадщину” князя Романа.
33. Місце та роль галицького боярства у процесі проникнення угорських впливів на територію верхнього і середнього Подністров'я: соціально-економічний, політичний та релігійний аспекти
34. “Золоті булли” Ендре II (1222 і 1231 рр.) та їх значення в контексті приєднання Галицької землі до володінь Арпадів (1227 – 1234 рр. з перервами).
35. Військово-політичні, династичні і дипломатичні відносини короля Бели IV з Романовичами в середині XIII ст.
36. Проблема васального підпорядкування князя Данила королю Бели IV та характер взаємовідносин Арпадів зі східнослов'янськими правителями в 1235 – 1242 рр.
37. Військово-політичні стосунки Бели з Романовичами у 1242 – 1248 рр.: від збройного протистояння до стабілізації зв'язків та укладення рівноправного, союзницького мирного договору
38. Характер русько-угорського військово-політичного і дипломатичного співробітництва на тлі боротьби за “австрійську спадщину” (1248 – 1260-і рр. з перервами) та монголо-татарської загрози (50-і рр. XIII ст.). Проблема впливу Арпадів на коронацію князя Данила (грудень 1253 р.)
39. Дестабілізація та загострення русько-угорських відносин у другій половині XIII ст. Місце Закарпаття в системі військово-політичних, економічних та релігійних зв'язків Романовичів з останніми Арпадами. Вплив Орди.
40. Характер взаємозв'язків Льва Даниловича з угорськими королями на завершальному етапі боротьби за “спадщину Бабенбергів” (1270 – 1272 рр.) та в контексті протистояння з монголо-татарами (80-і рр. XIII ст.)
41. Приєднання закарпатських комітатів до володінь Романовичів (кінець XIII – початок XIV ст.). Етно-політичний, економічний та релігійно-ідеологічний аспекти проблеми.
42. Військова організація Угорщини та галицько-волинських земель в XIII ст.: порівняльна характеристика
43. Дипломатія Арпадів і східнослов'янських князів у XIII ст.
44. Соціально-економічні, релігійні та культурні відносини князівств Південно-Західної Русі з Угорським королівством у XIII ст.
45. Вплив зміни правлячої династії в Угорщині на стосунки з князями Галичини і Волині на початку XIV ст.
46. Проблема русько-угорської шлюбної політики часів останніх Романовичів та Карла Роберта Анжуйського (1308 – 1342 рр.).

47. “Закарпатське питання” в системі русько-угорських військово-політичних контактів першої чверті XIV ст.
48. Місце Польського королівства в системі взаємовідносин Угорщини і Галицько-Волинського князівства першої половини XIV ст. (до 1340 р.).
49. Вплив Золотої Орди на угро-руські стосунки першої половини XIV ст.
50. Вплив боярства на формування угро-польських концепцій щодо спадщини Романовичів. Вишеградський договір. Кошицькі статuti.
51. Проблема вживання угорськими королями титулу “Galitiae et Lodomeriae Rex” та специфіка переходу галицько-волинських земель під контроль Польщі (1340 – 1372 pp.).
52. Лайош Анжуйський, як “Hungariae, Poloniae... Galitiae et Lodomeriae Rex” (1370 – 1382 pp.).
53. Місце галицько-волинських земель в системі угро-польської династичної унії. Волинські походи Анжу.
54. Місце та роль Литовського князівства в системі посилення угорського контролю над східнослов’янськими землями у другій половині XIV ст.
55. Проблема “галицького намісництва” Володислава Опольського. Особливості та характер колонізації середнього Подністров’я у 70-х pp. XIV ст.
56. Династичні зміни і перебудови в угро-польському королівстві на початку 80-х pp. XIV ст. та їх відображення на галицько-волинських землях.
57. Східнослов’янські землі у Кревському акті 1386 р. Політика королів Анжу та литовських Гедиміновичів щодо Галичини і Волині у другій половині 80-х pp. XIV ст.
58. Русько-угорські соціально-економічні стосунки у XIV ст.
59. Військова організація, та воєнна інженерія Угорщини та галицько-волинських земель в XIV ст.: порівняльна характеристика.
60. Особливості русько-угорських міжконфесійних та культурних взаємовідносин Галицько-Волинської держави та Угорського королівства XIV ст.

ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Тема 1: Проблеми джерелознавства русько-угорських відносин доби Середньовіччя (4 год.).

План.

1. Руське літописання, як джерело до вивчення відносин арпадів зі східнослов'янськими князівськими династіями X – XIII ст.
2. Угорська нарративна документальна спадщина (Анонім, Шимон Кезаї, Марк Кальті, Іоанн Турочі та ін.).
3. Польські джерела з проблематики русько-угорських історичних зв'язків (Великопольська хроніка, Вінцентій Кадлубек, Богухвал, Янко з Чарнкова, Ян Длугош, Мацією з Мехова, Марцін Кромер і ін.)
4. Західноєвропейський актовий матеріал: булли, дипломи, епістоли.
5. Проблеми пошуку, виявлення та введення в науковий обіг нового, невідомого джерельного матеріалу до теми русько-угорських контактів доби Середньовіччя.

Джерела та література:

1. Боротьба Південно-Західної Русі і України проти експансії Ватикану та унії (X – початок XIII ст.). Збірник документів і матеріалів / АН УРСР. Інститут суспільних наук та ін. Упорядкував Є.А. Гринів та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – 288 с.
2. «Великая хроника» о Польше, Руси и их соседях XI – XIII вв. / Вступ. статья Н.И. Щавелевой. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 259 с.
3. Древняя Русь в свете зарубежных источников. Учебные пособие для студентов вузов / Под ред. Е.А. Мельниковой. – М.: Логос, 2003. – 608 с.
4. Ипатьевская летопись // ПСРЛ. – СПб.: Типография М.А. Александрова, 1908. – Т.2. – 938 с.
5. Киннам И. Краткое обозрение царствования Иоанна и Мануила Комнинов (1118 – 1180) / Под ред. проф. Н.И. Карпова. – СПб.: В типографии Григория Труслова, 1859. – 363 с.
6. Козьма Пражский. Чешская хроника / Вступ. статья и комментарии Г.Э. Санчука. – М.: АН СССР, 1962. – 296 с.
7. Константин Багрянородный. Об управлении империей / Под ред. Г.Г. Литаврина. – М.: Наука, 1991. – 493 с.
8. Літопис Руський / За ред. Л.Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 590 с.
9. Назаренко А.В. Немецкие латиноязычные источники IX – XI вв. – М.: Наука, 1993. – 240 с.
10. Скилица. О войне с Русью императоров Никифора Фоки и Иоанна Цимисхия // Лев Диакон. История / Ответственный редактор Г.Г. Литаврин, перевод М.М. Копыленко, вступительная статья М.Я. Сюзюмова, комментарии М.Я. Сюзюмова, С.А. Иванова. – М.: Наука, 1988. – С.121-133.
11. Хроника магистра Винцентия Кадлубка // Щавелева Н.И. Польские латиноязычные средневековые источники. – М.: Наука, 1990. – С.76-140.
12. Шушарин В.П. Древнерусское государство в западно и восточно-европейских памятниках // Древнерусское государство и его международное значение / Отв. ред. Новосельцев А.П., Пашуто В.Т., Черепнин Л.В. – М.: Наука, 1965. – С.420-452.
13. Шушарин В.П. Свидетельства письменных памятников королевства Венгрии об этническом составе населения восточного Прикарпатья первой половины XIII века // История СССР. – 1978. – №2. – С.38-53.
14. Anonymi Belae Regis notarii Historia Hungarica // Scriptores rerum Hungaricarum. – Vindobonensis, 1756. – S.1-38.
15. Anonymi Descriptio Europae Orientalis / Ed. Olgierd Górka. – Cracoviae: Sumptibus Academiae Litterarum, 1916. – 70 s.

16. Chronicon Knauzianum // Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum: In 2 v. / Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery. – Budapestini: Academia Litter. Hungarica atque Societate Histor. Hungarica in partem impensarum venientibus Typographiae Reg. Universitatis Litter. Hung Sumptibus, 1938. – Vol.2. – S.321-347.
17. Chronicon Monasense // Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum: In 2 v. / Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery. – Budapestini: Academia Litter. Hungarica atque Societate Histor. Hungarica in partem impensarum venientibus Typographiae Reg. Universitatis Litter. Hung Sumptibus, 1938. – Vol.2. – S.100-245.
18. Długossii Joannes. Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae: In 10 libros / Komit. red. Z.Kozłowska-Budkowa i inni. – Warszawa: PWN, 1964. – Lib.1-2. – 467 s.
19. Gall A. Kronika Polska / Przeł. R.Grodecki, przegląd oprac wstępem i przypisami opatrz M.Plezia. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdansk – Lodz: Ossolineum, 1989. – 187 s.
20. Joannes de Twocz. Chronica Hungarorum // Scriptores rerum Hungaricarum. – Vindobonensis, 1756. – S.39-291.
21. Kálti Márk. Képes krónika. – Budapest: Akademiai kiadó, 1959. – 254 l.
22. Kézai Simon. A magyarok története // A magyarok elődeiről és honfoglalásról. Kortársak és krónikásak hiradásai. – Budapest, 1975. – Old.182-195.
23. Kronika Boguchwala i Godysława Paska / Opracował Waclaw Alexander Maciejowski // Pomniki dziejowe Polski / Monumenta Poloniae historica / Ed. August Bielowski. – Lwów: Nakładem własnym, 1872. – T.2. – S.454-618.
24. Kronika Polska Marcina Kromera biskupa Warmińskiego: W 3 t. – Sánok: Nakład i druk Karola Pollaka, 1857. – T.1. – 456 s.
25. Maciej de Miechowita. Chronika Polonorum. – Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1986. – 540 s.
26. Monumenta Poloniae historica / Ed. August Bielowski. – Lwów: Nakładem własnym, 1872. – T.2.

Тема 2: Проблема налагодження і розвитку русько-угорських відносин у IX – першій третині XII ст. (4 год.)

План:

1. Причини, передумови, хід і напрями розгортання “великого угорського переселення” кінця VIII – IX ст.
2. Київ, Галич, Володимир-Волинський (?) та городища Закарпаття у планах угорських племен (кінець IX ст.). Історіографічні пояснення проблеми взаємовідносин перших київських князів з Алмошем та Арпадом.
3. Характер стосунків Угорщини з Руссю періоду християнізації країн Центральної Європи (кінець X – початок XI ст.): історичний вибір – між Сходом і Заходом.
4. Міждержавні династичні і дипломатичні контакти київських князів з королями династії Арпадів XI – початку XII ст. Анастасія Ярославна та Євфимія Володимирівна – королівни Угорщини.
5. Кризові явища та конфліктні ситуації в угро-руських зв'язках другої половини XI – першої третини XII ст.

Література:

1. Балагурі Е.А., Пеняк С.І. Закарпаття – земля слов'янська. З історії слов'янських племен Закарпаття VI – XIII ст. Нариси. – Ужгород: Карпати, 1976. – 159 с.
2. Брайчевский М.Ю. Запровадження християнства на Русі. – К.: Наукова думка, 1988. – 257 с.

3. Вернадский Г. Древняя Русь / Пер. с англ. Е.П. Беренштейна, Б.Л. Губмана. – М.: АГРАФ, Тверь: ЛЕАН, 1996. – 480 с.
4. Войтович Л. Карпатські хорвати в етнополітичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього середньовіччя // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.) / За ред. В.Смолія та ін. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2004. – Вип.4. – С.105-132.
5. Головки А.Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X – первой трети XIII вв. / АН УРСР, Институт истории. – К.: Наукова думка, 1988. – 134 с.
6. Грот К.Я. Из истории Угрии и славянства в XII веке (1141 – 1173). – Варшава: Типография Земкевич, 1889. – 424 с.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1992. – Т.1-2.
8. Иоаннисян Олег. Польско-русская и венгерско-русская границы в XI – XIII вв. и их отображение в развитии средневековой архитектуры // Początki sąsiedztwa. Pograniczne etniczne polsko-rusko-słowackie w średniowieczu. Materiały z konferencji. – Rzeszów 9-11 V 1995 / Red. nauk. Michał Parczewski. – Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie; Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 1996. – S.157-178.
9. Кришто Д. Русские в Венгрии в эпоху династии Арпадов // Славяноведение. – 2001. – №2. – С.22-30.
10. Кузич-Березовський І. Жінка і держава. – Львів: Світ, 1994. – 286 с.
11. Лелекач М.М. Про приналежність Закарпаття до Київської Русі в X – XI ст. ст. // Наукові записки Ужгородського Державного Університету (далі – УжДУ). – 1949. – Т.2. – С.28-38.
12. Лучкай М. Історія карпатських русинів: В 6 т. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – Т.1. (Від найдавніших часів до приходу мадярів у Язигію та Дакію) – 197 с.
13. Магнер Г.І. Русько-угорський союз IX ст. у світлі літописів // УІЖ. – 1969. – № 7. – С.76-84.
14. Магнер Г.І. Урочище Угорське в початковій історії Київської Русі // УІЖ. – 1972. – №5. – С.40-45.
15. Москаленко А.Н. Славяно-венгерские отношения в IX в. и древнерусское население Среднего и Верхнего Дона // Проблемы археологии и древней истории угров / Отв. ред. А.П. Смирнов. – М.: Наука, 1972. – С.189-197.
16. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. – М.: Наука, 1968. – 472 с.
17. Пашуто В.Т. Древняя Русь и Венгрия // Славяне и Русь. К шестидесятилетию академика Бориса Александровича Рыбакова / АН СССР, Институт археологии. Редколлегия Е.И. Крупнов (ответственный редактор), В.И. Буганов, С.А. Плетнева, И.П. Русанова, Г.Ф. Соловьева. – М.: Наука, 1968. – С.345-351.
18. Тавридська Л. Анастасія Ярославна – королева Мадярщини // Календар-альманах Нового шляху на 1972. – С.127-128.
19. Фонт М. Венгры на Руси в XI – XIII вв. // А се его сребро: Збірник праць на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Федоровича Котляра з нагоди його 70-річчя. – К.: Інститут історії України НАН України, 2002. – С.89-98.
20. Штернберг Я.И. Анастасия Ярославна – королева Венгрии // ВИ. – 1984. – № 10. – С.180-184.
21. Штернберг Я.И. З історії русько-угорських відносин середини XI ст. // УІЖ. – 1983. – № 12. – С.84-91.
22. Шушарин В.П. Русско-венгерские отношения в IX в. // Международные связи России до XVII в. Сборник статей / Ред. коллектив А.А. Зимин, В.Т. Пашуто. – М.: АН СССР, 1961. – С.131-181.

Тема 3: Актуальні проблеми взаємовідносин Угорського королівства зі східнослов'янськими князівствами у XII – на початку XIII ст. (4 год.)

План.

1. Гвельфо-гіббелінське протистояння та коаліційні війни, як каталізатор змін у динаміці розвитку русько-угорських відносин XII ст.
2. Династія Ростиславичів галицьких та королівство Угорщина: сепаратисти чи самостійники? До проблеми формування поліцентризму у взаємовідносинах східнослов'янських князівських родин з Арпадами у XII ст.
3. Причини, передумови, завдання, хід та наслідки угорських походів на Русь (кінець XI – перша половина XII ст.). Криза та занепад контактів київських правителів з володарями Угорщини.
4. Галицьке князівство в зовнішньополітичних планах Арпадів у кінці XII – на початку XIII ст.

Література:

1. Аулих В.В. Прикарпатье, Волинь и Закарпатье в период Киевской Руси и феодальной раздробленности: общая характеристика периода // Археология Прикарпатья, Волини и Закарпатья. Раннеславянский и древнерусские периоды. – К.: Наукова думка, 1990. – С.83-86.
2. Бодрухин В. Ольговичі у 20 – 40-х роках XIII ст. // Сіверянський вісник. – 2000. – №4. – С.25-34.
3. Бодрухин В. Українська державність удільної доби (XII – XIV ст.). – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2002. – 304 с.
4. Васильевский В.Г. Из истории Византии в XII в. Союз двух империй (1148 – 1155 гг.) // Славянский сборник. – СПб., 1877. – Т.2. – С.210-262.
5. Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів в XII – XIII ст. / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 1996. – 256 с.
6. Головка О.Б. Міжнародна політика Київської Русі в другій половині XI – першій половині XII ст. // Запровадження християнства на Русі. Історичні нариси / АН УРСР, Інститут історії. М.В. Котляр, А.Ю. Гломозда. Редколегія Кондуфор Ю.Ю. та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – Розділ 5. – С.154-160.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1992. – Т.2. – 640 с.
8. Іоаннісян О.М. Про один епізод візантійсько-угорсько-галицьких відносин у другій половині XII ст. // Галич і Галицька земля. – К. – Галич: Місіонер, 1998. – С.59-66.
9. История Венгрии: В 3 т. / Редколлегия Т.М. Исламов и др. – М.: Наука, 1971 – 1972. – Т.1. – 644 с.
10. Карамзин Н.М. История Государства Российского: В 3 кн. М.: Книга, 1988. – Кн.1. – Т.3. – 637 с.
11. Котляр М. Галицько-Волинська Русь // Україна крізь віки: В 15 т. – К.: Альтернативи, 1998. – Т.5. – 336 с.
12. Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII – XIII ст. // Київська старовина. – 2000. – №4. – С.3-15.
13. Котляр М.Ф. Історія України в особах: Давньоруська держава.. – К.: Україна, 1996. – 240 с.
14. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Волинской Руси IX – XIII вв. – К.: Наукова думка, 1985. – 184 с.
15. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. – К.: Наукова думка, 1984. – 174 с.
16. Левченко М.В. Проблемы истории русско-византийских отношений. – М.: Изд-во АН СССР, 1956. – 553 с.
17. Майоров А.В. Галицко-Волинская Русь. Очерки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община / Под ред. И.Я. Фроянова. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 640 с.
18. Павлушкова М.А. К вопросу о характере классовой борьбы в Венгрии в период феодализма (XI – XIII вв.) // Вестник МГУ. – Серия общественных наук. – 1954. – №11. – С.77-87.

19. Павлушкова М.А. Русско-венгерские отношения до начала XIII в. // История СССР. – 1959. – №6. – С.149-156.
20. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. – М.: Изд-во АН СССР, 1950. – 330 с.
21. Пушкарёва Н.Л. Женщины Древней Руси. – М.: Мысль, 1989. – 286 с.
22. Розанов С.П. Евфимия Владимировна и Борис Коломанович. Из европейской политики XII в. // Институт АН. – VII серия. – Отдел гуманитарных наук. – Л., 1930. – № 8. – С.585-599.
23. Розанов С.П. Евфимия Владимировна и Борис Коломанович. Из европейской политики XII в. // Институт АН. – VII серия. – Отдел гуманитарных наук. – Л., 1930. – № 9. – С.649-671.
24. Толочко П.П. Историчні портрети. – К.: Наукова думка, 1990. – 272 с.
25. Федака С. Політична історія України-Руси доби трансформації імперії Рюриковичів (XII століття). – Ужгород: Видавництво Падяка, 2000. – 308 с.
26. Фонт Марта. Венгерско-русские политические связи в XII веке (1118 – 1199 гг.) // Венгры и их соседи по Центральной Европе в Средние века и Новое время. Памяти Владимира Павловича Шушарина. Сборник статей / Ред. колл. Т.М. Исламов, А.С. Стыкалкин, М.К. Юрасов. – М.: Конти, 2004. – С.86-115.

Тема 4: Проблема легітимності претензій Угорського королівства щодо Галицької та Волинської земель у XIII ст. (4 год.).

План.

1. Угорські королі як “Galitiae et Lodomeriae Regis”. Фактор легітимності у використанні титулатури та проникненні на терени Середнього Подністров’я (перша чверть XIII ст.).
2. “Золоті булли” Ендре II (1222 і 1231 рр.) та їх значення в контексті приєднання Галицької землі до володінь Арпадів (1227 – 1234 рр. з перервами).
3. Проблема васальної підлеглості князя Данила щодо короля Бели IV (1235 – 1245 рр.). Особливості військово-політичних та дипломатичних відносин Арпадів з Романовичами у другій чверті XIII ст.
4. Проблема впливу Арпадів на коронацію Данила Галицького (кінець 1253 р.). “Russiae Rex” – підстава законності претензій Романовичів щодо комітатів Закарпаття.
5. “Війна титулів” (“Galitiae et Lodomeriae Rex” та “Russiae Rex”) як чинник еволюції взаємин Угорщини та Галицько-Волинської держави у другій половині XIII ст.

Література:

1. Андрусяк М. Унія з Римом і коронація Данила // Збірник документів V наукової конференції НТШ. – Торонто, 1954. – С.132-137.
2. Бадяк В. До питання про коронацію і корону Данила Галицького // Науковий вісник Українського університету. – М., 2002. – Т.2. – С.33-39.
3. Барвінський Б. З’їзд галицького князя Данила з угорським королем Белою IV у Прешбурзі 1250 р. – Львів, 1901. – 27 с.
4. Барвінський Б. Прешбурзький з’їзд в справі спадщини по Бабенбергах (причинок до історії великого австрійського безкоролів’я) // Записки НТШ. – Львів, 1902. – Т.52. – С.1-27.
5. Бертенъи И. Международное положение Венгрии после татарского нашествия // Восточная Европа в древности и средневековье. Сборник статей / АН СССР. Институт истории СССР. Редколлегия М.А. Коростовцев и др. – М.: Наука, 1978. – С.315-320.
6. Великий А.Г. Проблеми коронації Данила // Analecta OSBM. – Серія 2. – Секція 2. – Вип.1-2. – Рим, 1954. – С.95-105.

7. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.: склад, суспільна і політична роль) / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2000. – 649 с.
8. Волощук М.М. Коронація Данила Романовича в зовнішній політиці Угорського королівства // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2005. – №10. – С.23-31.
9. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра. – К.: Наукова думка, 2002. – 396 с.
10. Гарайда И. Галицька політика угорських королів Бейлы III-го и Андрія II-го // Зоря. – 1943. – №1-4. – С.119-176.
11. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1993. – Т.3. – 640 с.
12. Дашкевич Я. Українські землі в часах галицько-волинської державності (кінець X – середина XIV ст.) // Пам'ять століть. – 2002. – №4. – С.3-22.
13. Ідзьо В.С. Українська держава в XIII столітті. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. – 320 с.
14. Ледерер Э. Венгерско-русские отношения и татаро-монгольское нашествие // Международные связи России до XVII в. Сборник статей / Ред. коллектив А.А. Зимин, В.Т. Пашуто. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – С.181-202.
15. Ліхтей І. Австро-угорсько-чеське протистояння 30 – 50-х рр. XIII ст. // Carpatica – Карпатика. – Вип.21. – Політичні студії: історія, теорія, практика. – Ужгород: УжНУ, Науково-дослідний інститут Карпатознавства, 2003. – С.114-132.
27. Майоров А. В. Борьба Данила Романовича за галицкий престол с венграми в конце 20 – начале 30-х годов XIII вв. Ч.2. Галицкая община и королевич Андрей // ВСПбГУ. – Серия 2. – 2000. – Вып.2. – С.3-17.
16. Майоров А.В. Галицко-Волынская Русь. Очерки социально-политических отношений в домонгольский период. Князь, бояре и городская община / Под ред. И.Я. Фроянова. – СПб.: Университетская книга, 2001. – 640 с.
28. Майоров А.В. Практика договорных отношений князя и городской общины Юго-Западной Руси. К вопросу о венгерском влиянии // ВСПбГУ. – Сер.2. – 2001. – Вып.4. – С.15-26.
17. Нариси історії Закарпаття: В 2 т. / За ред. І. Гранчака та ін. – Ужгород.: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління у пресі, 1993. – Т.1. – 436 с.
18. Стахів М. Корона Данила і татари // Analecta OSBM. – Сер.2. – Секц2. – Вип.1-2. – Рим, 1954. – С.137-153.
19. Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII ст. у своїх змаганнях до церковної унії // Записки НТШ. – Львів, 1917. – Т.123-124. – С.1-108.

**Тема 5: Місце Галицької і Волинської земель у зовнішній політиці
Угорського королівства часів династії Анжу (1308 – 1382 рр.) (4 год.).**

План.

1. Романовичі – претенденти на угорський престол 1301 – 1308 рр.: актуальні проблеми угро-польсько-чесько-руських відносин на початку XIV ст.
2. Вплив галицького боярства на формування угро-польських концепцій щодо володінь Романовичів у першій половині XIV ст.
3. Втрата королівством Угорщина ініціативи в процесі підпорядкування Галичини в середині – другій чверті XIV ст. Польсько-угорські домовленості щодо “галицького і волинського питань”.
4. Лайош Великий, як “ Hungariae, Poloniae, Galitiae, Lodomeriae ...Rex”. Триєдина монархія, чи угорське домінування. Особливості правління Владислава Опольського та характер “волинських походів” Анжу.
5. Кревська унія 1385 р. Галицька земля в зовнішній політиці королеви Ядвіги.

Література:

1. Андрусак М. Останні Романовичі (Нашадки Мстислава й Романа Даниловичів) // Вісник Українського Вільного Університету. – Мюнхен, 1948. – Т.5. – С.1-12.
2. Беняк Я. Вигаснення галицько-волинської княжої династії // Галичина і Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. – Львів: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, 2001. – С.79-85.
3. Войтович Л. Етапи політичної історії Волині XIV – XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // Україна: культурна спадщина, національні свідомість, державність. Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Я.Ісаєвича / Уклав Б.Якимович. – Львів: Інститут українознавства імені І.Крип'якевича, 1998. – Вип.5. – С.153-168.
4. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.: склад, суспільна і політична роль) / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2000. – 649 с.
5. Войтович Л. Ще одна згадка генеалогії Романовичів: Чи існувала королева Марія Львівна // А се его сребро: Збірник праць на пошану члена-кореспондента НАН України Миколи Федоровича Котляра з нагоди його 70-річчя. – К.: Інститут історії України НАН України, 2002. – С.161-164.
6. Войтович Л. Юрій Львович і його політика // Галичина і Волинь у добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. – Львів: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, 2001. – С.70-78.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1994. – Т.5. – 687 с.
8. Дашкевич Я. Угорська експансія на золотоординське Поділля 40-х – 50-х рр. XIV ст. // Україна в минулому. – К. – Львів, 1994. – Вип.5. – С.32-65.
9. Кобаль Й. Федір Корятович у світлі нових джерел // Carpatica – Карпатика: Науковий збірник, присвячений світлій пам'яті педагога і вченого Томаша Сопка. – Ужгород: Ліра, 2005. – Вип.32. – С.75-115.
10. Котляр М. Галицька Русь у другій половині XIV – першій чверті XV ст. Історико-нумізматичне дослідження. – К.: Наукова думка, 1968. – 143 с.
11. Крижанівський А. Львівський монетний двір у період “угорського” підпорядкування Галичини (1370 – 1386 рр.) // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVII ст.). – К.: Інститут історії України НАНУ, 2002. – Вип.2. – С.102-118.

12. Мицюк О. Закарпатська Україна в середньовіччі / Головний редактор і видавець професор І.Огієнко. – Варшава, 1935. – Кн.4. – Липень. – С.212-219.
13. Русина О. Українські землі як об'єкт змагань держав Центрально-Східної Європи // Нариси з історії дипломатії України / Голова редакційної ради М.В.Литвин, під редакцією В.А. Смоля. – К.: Альтернативи, 2001. – С.78-106.
14. Федака С. Галицько-Волинська держава і Закарпаття // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я.Дашкевич та ін. – Львів: ВМС, 2003. – С.66-74.
15. Шабульдо Ф.М. Галицко-Волынское княжество и Тырновская Болгария на пути к политическому сотрудничеству в начале XIV в. // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. – К: Наукова думка, 1990. – С.35-52.
16. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К.: Наукова думка, 1987. – 184 с.
17. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII ст.: Волинь і Центральна Україна. – К.: Наукова думка, 1993. – 416 с.

ТЕМИ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1: Династичні взаємостосунки Угорщини з князівствами Русі (IX – XIII ст.) (4 год.).

План.

1. Шлюбна політика, як форма врегулювання міждержавних відносин у Центрально-Східній Європі доби Середньовіччя.
2. Перші шлюби в історії русько-угорських відносин IX – XI ст.
3. Характер династичних взаємовідносин Київського князівства та Угорщини у XII ст. Вплив родинних стосунків на перебіг військово-політичних відносин 1148 – 1152 рр.
4. Династичні стосунки Арпадів з Ростиславичами галицькими у XII ст.
5. Тенденції розвитку шлюбної політики угорських королів щодо галицько-волинських Романовичів та чернігівських Ольговичів у XIII ст. Династичні стосунки з уграми галицького князя Мстислава Удатного.

Джерела та література:

Джерела:

1. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра. – К.: Наукова думка, 2002. – 396 с.
2. Древняя Русь в свете зарубежных источников. Учебные пособие для студентов вузов / Под ред. Е.А. Мельниковой. – М.: Логос, 2003. – 608 с.
3. Ипатьевская летопись // ПСРЛ. – СПб.: Типография М.А. Александрова, 1908. – Т.2. – 938 с.
4. Козьма Пражский. Чешская хроника / Вступ. статья и комментарии Г.Э. Санчука. – М.: АН СССР, 1962. – 296 с.
5. Літопис Руський / За ред. Л.Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 590 с.

Література:

6. Ариньон Ж-П. Международные отношения Киевской Руси в середине X в. и крещение княгини Ольги // Византийский временник. – 1980. – №41. – М.: Наука, 1980. – С.113-124.
7. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1992. – Т.2. – 640 с.
8. Дашкевич Н. Княжение Даниила Галицкаго по русским и иностранным известиям. – К.: Типография Императорского Университета, 1843. – 158 с.
9. Євфросинія Мстиславівна // Енциклопедія українознавства: В 10 т. – Львів: Молоде життя, 1993. – Т.2. – С.650.
10. Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII – XIII ст. // Київська старовина. – 2000. – №4. – С.3-15.
11. Кузич-Березовський І. Жінка і держава. – Львів: Світ, 1994. – 286 с.
12. Лонгинов А.В. Родственные связи русских князей с угорским королевским домом // Труды Виленского отделения Московского предварительного комитета по устройству в Вильне. – Вильна, 1893. – С.313-326.
13. Плахонін А.Г. Князь Ростислав Володимирович і Волинь // Київська старовина. – 2000. – №5. – С.14-22.
14. Полтава Л. Українки-королівни на престолах Норвегії, Угорщини, Франції // Визвольний шлях. – 1954. – Кн. 6. – С.54-57.
15. Пушкарёва Н.Л. Женщины Древней Руси. – М.: Мысль, 1989. – 286 с.
16. Розанов С.П. Евфимия Владимировна и Борис Коломанович. Из европейской политики XII в. // Институт АН. – VII серия. – Отдел гуманитарных наук. – Л., 1930. – № 8. – С.585-599.

17. Розанов С.П. Евфимия Владимировна и Борис Коломанович. Из европейской политики XII в. // Институт АН. – VII серия. – Отдел гуманитарных наук. – Л., 1930. – № 9. – С.649-671.
18. Тавридська Л. Анастасія Ярославна – королева Мадярщини // Календар-альманах Нового шляху на 1972. – С.127-128.
19. Томенчук Б.П. Дерев'яне церковне будівництво в Галицькій землі XII – XIII ст.: з історії археологічних досліджень // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2005. – №10. – С.7-16.
20. Шекера І.М. Київська Русь XI ст. в міжнародний відносинах. – К.: Наукова думка, 1967. – 200 с.
21. Шекера І.М. Міжнародні зв'язки Київської Русі. – К.: УАН, 1963. – 197 с.
22. Штернберг Я.И. Анастасия Ярославна – королева Венгрии // ВИ. – 1984. – № 10. – С.180-184.

Тема 2: Церква в історії угро-руських стосунків IX – XIV ст. (4 год.)

План.

1. Роль християнства в утвердженні міждержавних відносин Русі з королівством Угорщина (X – перша половина XI ст.).
2. Вплив Католицизму на формування зовнішньої політики Арпадів щодо Галицької землі (кінець XI – перша половина XII ст.). Військові походи Кальмана I Книжника та Гейзи II.
3. Окциденталізація, чи унія: до питання про участь Папства у “східній політиці” Угорського королівства у XIII ст. Особливості взаємовідносин з Православною Церквою.
4. Діяльність Католицьких чернечих Орденів – елемент утвердження угорських впливів у Середньому Подністрів'ї та на Волині (XIII – XIV ст.).
5. Релігійне питання в “галицькій політиці” Карла Роберта та Лайоша I Анжуйського.

Джерела та література:

Джерела:

1. Акты историческое, относящиеся к России / Под ред. А.И. Тургенева. – СПб.: В типографии Эдуарда Праца, 1841. – Т.1. – 399 с.
2. Боротьба Південно-Західної Русі і України проти експансії Ватікану та унії (X – початок XIII ст.). Збірник документів і матеріалів / АН УРСР. Інститут суспільних наук та ін. Упорядкував Є.А. Гринів та ін. – К.: Наукова думка, 1988. – 288 с.
3. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра. – К.: Наукова думка, 2002. – 396 с.
4. Грамоти XIV ст. / Упорядкування, вступна стаття, коментарі і словники-показчики М.М. Пещак. Відповід. ред. В.М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1974. – 255 с.
5. Летописный сборник, именуемый Патриаршей или Никоновской летописью / С прил. извлечений / С прил. извлечений из монографии Б.М. Клосса “Никоновский свод и русские летописи XVI – XVII веков” // ПСРЛ. – М.: Языки русской культуры, 2000. – Т.9. – 256 с.
6. Літопис Руський / За ред. Л. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 590 с.
7. Плано Карпини. История Монгаловъ. Вильгельм де Рубрук. Путешествие в восточные страны / Перевод А.И. Малеина. – СПб.: Издание А.С. Суворина, 1911. – 224 с.
8. Привілеї національних громад міста Львова (XIV – XVIII ст.) / Упор. М.Капраль, наук. ред. Я.Дашкевич, Р.Шуст. – Львів: МГКО “Документальна скарбниця Львова”; Львівський національний університет імені Івана Франка; Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені Михайла Грушевського НАН України; Інститут сходознавства імені Агатангела Кримського НАН України, 2000. – 576 с.

9. *Vetera Monumenta Historica Hungariam sacram Illustrantia* / Ed. A. Theiner. – Romae, 1859. – Т.1. – 945 s.
10. *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae* / Ed. A. Theiner. – Romae, 1860. – Т.1. – 856 s.

Література:

1. Аннинский С.А. Известия венгерских миссионеров XIII – XIV вв. о татарах и Восточной Европе // Исторический архив. – 1940. – Т.3. – С.71-113.
2. Воронов А.Д. О латинских проповедниках на Руси в X и XI вв. // Чтения в Историческом Обществе Нестора-летописца. – 1879. – Кн.1. – С.1-21.
3. Гарайда И. Галицька політика угорських королів Бейлы III-го и Андрія II-го // Зоря. – 1943. – №1-4. – С.119-176.
11. Кизя А., Коваленко М. Вікова боротьба українського народу проти Ватикану. – К.: Видавництво Київського університету, 1959. – 291 с.
12. Мудрий С. Історія Церкви в Україні. – Івано-Франківськ: Видавництво Теологічно-катехетичного духовного інституту, 1999. – 527 с.
13. Рамм Б.Я. Папство и Русь в X – XIII вв. – М. – Л.: Изд-во АН СССР, 1959. – 284 с.
14. Свідерський Ю.Ю. Боротьба Південно-Західної Русі проти католицької експансії в X – XIII ст. – К.: Наукова думка, 1983. – 128 с.
15. Соловьёв С.М. Взгляд на состояние духовенства в Древней Руси до половины XIII века // Соловьёв С.М. Сочинения: В 18 книгах. Работы разных лет. – М.: Мысль, 1998. – Кн.22 (дополнительная). – С.18-31.
16. Томенчук Б.П. Давній Галич в історії Церкви (XII – поч. XVII ст.) // Вісник Прикарпатського університету. – Історія. – 2000. – Вип.3. – С.3-12.
17. Томенчук Б., Мельничук О. Пізньосередньовічна археологія давнього Галича (підсумки досліджень Галицької археологічної експедиції у 1994 – 2003 рр.) // Збереження та використання культурної спадщини України: проблеми та перспективи. Матеріали Міжнародної ювілейної конференції. Галич, 4-5 листопада 2004 р. – Галич: Інформаційно-видавничий відділ Національного заповідника “Давній Галич”, 2004. – С.95-108.
18. Томенчук Б.П. Прицерковні кладовища княжого Галича // Галич і Галицька земля. – К. – Галич: Місіонер, 1998. – С.127-132.
19. Фонт М. Церковно-политические аспекты русско-венгерских отношений в XI – XIII вв. // Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. – Dissertationes Slavicae. Slavistische Mitteilungen. – Szeged, 1990. – №21. – Old.55-69.
20. Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII ст. у своїх змаганнях до церковної унії // Записки НТШ. – Львів, 1917. – Т.123-124. – С.1-108.
21. Чорний М.І. Домініканський орден у Центрально-Східній Європі в XIII – першій половині XV ст.: Автореферат дис. ...кандидата історичних наук. – Львів, 2002. – 17 с.
22. Чорний М. Львівський домініканський монастир Божого Тіла в XIII – першій половині XV ст. // Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.: Матеріали Міжнародної наукової конференції / Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича. – Чернівці: Золоті Литаври, 2000. – С.91-95.

Тема 3: Центральноєвропейські країни та народи в системі русько-угорських стосунків IX – XIV ст. (4 год.).

План.

1. Проблема участі Хазарського каганату у налагодженні контактів угорських племен зі східнослов'янськими племенами (VIII – X ст.).

2. Вплив Польщі на розвиток взаємовідносин Арпадів зі східнослов'янськими князівськими династіями (X – XIV ст.).
3. Священна Римська та Східна Римська (Візантійська) імперії в системі взаємовідносин Русі та Угорщини IX – XIV ст.
4. Місце та роль кочівників у взаємостосунках Угорського королівства та князівств Південно-Західної Русі: печеніги, половці, монголо-татари, валахи.
5. Литовське князівство та його місце в структурі русько-угорських контактів XIV ст.
6. Особливості впливу євреїв на перебіг відносин Арпадів з князівськими династіями Русі.

Джерела та література:

Джерела:

1. Акты историческія, относящіеся къ Россіи изъвлеченные изъ иностранныхъ архивовъ и библіотекъ / Д. Ст. Сов. А.И. Тургенева. – СПб.: въ типографіи Эдуарда Праца, 1841. – Т.1. – 399 с.
2. «Великая хроника» о Польше, Руси и их соседях XI – XIII вв. / Вступ. статья Н.И. Щавелевой. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 259 с.
3. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра. – К.: Наукова думка, 2002. – 396 с.
4. Киннам И. Краткое обозрение царствования Иоанна и Мануила Комнинов (1118 – 1180) / Под ред. проф. Н.И. Карпова. – СПб., 1859. – 363 с.
5. Привілеї національних громад міста Львова (XIV – XVIII ст.) / Упор. М.Капраль, наук. ред. Я.Дашкевич, Р.Шуст. – Львів: МГКО “Документальна скарбниця Львова”; Львівський національний університет імені Івана Франка; Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства імені Михайла Грушевського НАН України; Інститут сходознавства імені Агатангела Кримського НАН України, 2000. – 576 с.
6. Списокъ Быховца // Западнорусскія лѣтописи // ПСРЛ изданное по высочайшему повелѣнію Археографическою комиссіею. – СПб.: Типографія М.А. Александрова, 1907. – Т.17. – С.473-572.
7. Тизенгаузен В. Г. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды: В 2 т. – СПб.: Издано на иждевение графа С.Г. Строганова, 1884. – Т.1. – 563 с.
8. Торгівля на Україні XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянина / АН УРСР. Археографічна комісія та ін. Упорядкував В.М. Кравченко, Н.М. Яковенко. Редколегія М.Ф. Котляр та ін. – К.: Наукова думка, 1990. – 408 с.
9. Хониат Н. История: В 2 т. / Перевод В.И. Долоцкого. – СПб., 1860. – Т.1. – 446 с.
10. Хониат Н. История: В 2 т. / Перевод Н.В. Чельцова. – СПб., 1862. – Т.2. – 495 с.
11. Хроника магистра Винцентия Кадлубка // Щавелева Н.И. Польские латиноязычные средневековые источники. – М.: Наука, 1990. – С.76-140.
12. Acta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej y Archiwum tak zwanego bernadyńskiego we Lwowie / W skutek fundacyi śp. Aleksandra hr. Stadnickiego wydane staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego. – we Lwowie: Główny skład w księgarni Seyfartha i Czajkowskiego z drukarni narodowej W. Manieckiego, 1868 - 1883. – Т.1-5.

Література:

13. Артамонов М.И. История хазар. – Л.: Изд-во Государственного Эрмитажа, 1962. – 522 с.
14. Бабенко Р. Прикордонні землі Південно-Західної Русі і Золотої Орди (друга половина XIII – перша половина XIV ст.) // Історія України в школі. – 2000. – №3. – С.6-12.
15. Білецька Ольга. Польські хроніки як джерела до вивчення південно-східного Поділля XIV – XV ст. // Середньовічна Європа: погляд з кінця XX ст.: Матеріали Міжнародної наукової

- конференції / Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича. – Чернівці: Золоті Литаври, 2000. – С.156-161.
16. Бубенок О.Б. Аланы-асы в Золотой Орде (XIII – XV вв.). – К.: Истина, 2004. – 324 с.
 17. Вернадский Г. Древняя Русь / Пер. с англ. Е.П. Беренштейна, Б.Л. Губмана. – М.: АГРАФ, Тверь: ЛЕАН, 1996. – 480 с.
 18. Гжегож Я. Волоське осадництво на теренах Розточчя у пізньому середньовіччі // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів: ЛНУ імені І.Франка, 2000. – Вип.35-36. – С.58-75.
 19. Головка А.Б. Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X – первой трети XIII вв. / АН УРСР, Институт истории. – К.: Наукова думка, 1988. – 134 с.
 20. Головка О.Б. Внутрішньополітична боротьба в Польщі та її вплив на міжнародні відносини у другій половині 20 – першій половині 30-х рр. XI ст. // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 1988. – Вип.38. – С.68-77.
 21. Гошко Т. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XIV – початок XVII ст.). – Львів: Афіша, 2002. – 255 с.
 22. Гумилев Л.Н. Открытие Хазарии: работы 1966 – 1988 гг. – СПб.: СЗКЭО, ООО “Кристалл”, 2002. – 352 с.
 23. Князький И.О. Византия и кочевники южнорусских степей. – СПб.: Алетейя, 2003. – 181 с.
 24. Лимонов Ю.О. “Хроніка Польщі” Матвія Меховського та її давньоруські джерела // УІЖ. – 1976. – № 3. – С.106-111.
 25. Литаврин Г.Г. Особенности русско-византийских отношений в XII в. // Польша и Русь: черты общности и своеобразия в историческом развитии Руси и Польши XII – XIV вв. / Под ред. Б.А. Рыбакова. – М.: Наука, 1974. – С.208-212.
 26. Нагірний В.М. Відносини між Галицьким князівством та Візантією в XII – на початку XIII ст. // Питання історії України: Збірник наукових статей. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – Т.6. – С.45-49.
 27. Очерки внешнеполитической истории Молдавского княжества (последняя треть XIV – начало XIX вв.) / Ред. коллег. Д.М. Драгнев, Э.Д. Вербицкий, Л.В. Власов и др. – Кишинев: Штиница, 1987. – 464 с.
 28. Светлов А. До питання про військову організацію половців // Воєнна історія. – 2003. – №1(7). – С.65-69.
 29. Толочко П.П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. – К.: Абрис, 1999. – 200 с.
 30. Тортика О. Євреї в Хозарському каганаті та Київській Русі // Нариси з історії та культури євреїв України / Упор. та редактори Леонід Фінберг і Володимир Любченко. – К.: Дух і Літера, 2005. – С.17-38. Всього – 440 с.
 31. Шабульдо Ф.М. Галицко-Волынское княжество и Тырновская Болгария на пути к политическому сотрудничеству в начале XIV в. // Культурные и общественные связи Украины со странами Европы. – К: Наукова думка, 1990. – С.35-52.
 32. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К.: Наукова думка, 1987. – 184 с.
 33. Шийчук А. До питання південних кордонів Галицької Русі за матеріалами візантійської історіографії XII-го ст. // Питання історії України. Збірник наукових статей. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. – Т.7. – С.7-26.

Тема 4: Військово-дипломатичні аспекти русько-угорських відносин XI – XIII ст. (4 год.).

План.

1. Проблема озброєння, формування тактики і стратегії ведення бою угорських і руських військ: порівняльний аспект.

2. Шляхи просування військ. Проблема фінансування та оснащення кампаній королів Угорщини і князів Південно-Західної Русі.
3. Найважливіші битви в історії русько-угорських стосунків XII – XIII ст.
4. Дипломатичний протокол, форми ведення переговорів та укладення договорів між Арпадами та князями Русі у XII – XIII ст.
5. Військова символіка, як один із атрибутів угро-руських взаємовідносин.

Джерела та література:

Джерела:

1. «Великая хроника» о Польше, Руси и их соседях XI – XIII вв. / Вступ. статья Н.И. Щавелевой. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 259 с.
2. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра. – К.: Наукова думка, 2002. – 396 с.
3. Літопис Руський / За ред. Л. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 590 с.
4. Vetera Monumenta Hungariam sacram Illustrantia / Ed. A. Theiner. – Romae, 1859. – Т.1. – 945 s.

Література:

5. Барвінський Б. Прешбурзький з'їзд в справі спадщини по Бабенбергах (причинок до історії великого австрійського безкоролів'я) // Записки НТШ. – Львів, 1902. – Т.52. – С.1-27.
6. Возний Ігор. Топографія, розміри та фортифікаційні споруди городищ Північної Буковини XII – XIII ст. // Питання стародавньої та середньовічної історії й етнології. Збірник наукових праць / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра етнології, античної та середньовічної історії. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – Т.2. – С.174-187.
7. Ідзьо В.С. Дипломатичні відносини Української держави з Австрійським герцогством в середині XIII століття (1235 – 1253) // Науковий вісник Українського університету. – М., 2002. – Т.1. – С.202-206.
8. Ідзьо В.С. Дипломатичні стосунки України-Русі з Польщею в 1245 – 1280 роках // Науковий вісник Українського університету. – М., 2002. – Т.1. – С.213-217.
9. Кирпичников А.Н. К оценкам военного дела средневековой Руси // Древние славяне и Киевская Русь. Сборник научных трудов / АН УССР. Институт археологии. Отв. ред. П.Толочко. – К.: Наукова думка, 1989. – С.141-147.
10. Котляр М.Ф. Війна і воїнська слава очима давньоруських книжників // УДЖ. – 2005. – №2. – С.3-16.
11. Котляр М. Дипломатичні відносини Галицько-Волинської Русі з Угорщиною в XIII ст. // Галич і Галицька земля. – К. – Галич, 1998. – С.82-86.
12. Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII – XIII ст. // Київська старовина. – 2000. – №4. – С.3-15.
13. Котляр М. Дипломатія галицьких і волинських князів XII – XIII ст. // Київська старовина. – 2000. – №5. – С.3-14.
14. Котляр М. Дипломатія Галицько-Волинської Русі (Тенденції. Напрямки. Методика дослідження) // IV Міжнародний конгрес українців. – Одеса, 26-29 серпня 1999. – Ч.1. – Одеса – К. – Львів, 1999. – 1999. – С.68-73.
15. Котляр М. Історія дипломатії Південно-Західної Русі. – К.: ПУ НАНУ, 2002. – 247 с.
16. Котляр М. Полководці Давньої Русі. – К.: Україна, 1991. – 151 с.
17. Лисенко О. Військо Галицько-Волинської держави // Воєнна історія. – 2003. – №1(7). – С.83-90.
18. Майоров А.В. Практика договорных отношений князя и городской общины Юго-Западной Руси. К вопросу о венгерском влиянии // ВСПБГУ. – Сер.2. – 2001. – Вып.4. – С.15-26.

19. Миська Р. Оборонні споруди Галицько-Волинського князівства XIII ст. // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я.Дашкевич та ін. – Львів: ВМС, 2003. – С.225-235.
20. Пашуто В. Т. Внешняя политика Древней Руси. – М.: Наука, 1968. – 472 с.
21. Рожко М. Карпатські фортеці доби Київської Русі // Київська Русь. Культура, традиції. – К.: Наукова думка, 1982. – С.12-20.
22. Рожко М. Карпатські шляхи та їх оборона // УГЖ. – 1990. – №10. – С.86-97.
23. Рожко М. Оборонне будівництво Данила Галицького // Король Данило Романович і його місце в українській історії / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівське відділення інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, Громадський комітет для відзначення 800-літнього ювілею короля Данила. Редколегія Я.Дашкевич та ін. – Львів: ВМС, 2003. – С.180-189.
24. Тимощук О.Б. Городища-крепости Северной Буковины // Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья. Раннеславянский и древнерусские периоды. – К.: Наукова думка, 1990. – С.147-148.
25. Чубатий М. Західна Україна і Рим у XIII ст. у своїх змаганнях до церковної унії // Записки НТШ. – Львів, 1917. – Т.123-124. – С.1-108.

**ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ ДО СПЕЦКУРСУ
«РУСЬКО-УГОРСЬКІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (IX – XIV ст.)»**

“Австрійська спадщина”, “спадщина Бабенбергів”	Магдебургія
Аннали	Мадяри
Арпади	“Молодший король”
Ателькуза	Надор
Бан	Німецька, волоська колонізація
Барон	Нунцій
Бійниця	Окциденталізація
Булла	Осадництво
Вал	Палатин
Васалітет, васал, сеньйор	Паннонія
Васально-ленна система	Пеони
Воєвода	“Празький гріш”
“Галицька політика”, “галицьке питання”	Римська курія
“Галицька спадщина”	Ромеї
Гвельфи і Гіббеліни	“Сакра Корона”
Городище	Сатрапи
Двірський	Секеї
Диплом	Сервієнти
Дитинець	“Татарське питання”
Домен	Темник
Донжон	“Угорська Русь”
Інвеститура	Улус Джучі
Ішпан	Фарі
Йобагіони королівських міст	Феодальна вотчина
Жебрущі чернечі Ордени	Фортифікація
“Закарпатське питання”	Хартія
“Золота булла”	Хроніка
Книжник	Чингізиди
Комітат	Шипинська земля
Кумани	Ягеллони
Леведія	Янтарний шлях
Легат	
Літопис	

Навчально-методичний посібник

Волощук Мирослав Михайлович

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗІ СПЕЦКУРСУ ЗА ВИБОРОМ
«РУСЬКО-УГОРСЬКІ ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ДОБИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (IX – XIV ст.)»**

Для студентів та аспірантів історичних факультетів

Для нотаток

Для нотаток